
Dzień Archiwisty - 30 września 2020 r.

Archiwiści również mają swój dzień i jest nim właśnie 30 września. Z tej okazji pragniemy zaprosić wszystkich miłośników historii zapisanej w materiałach archiwalnych do wizyty w gościnnych progach Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim, przy ul. Jerozolimskiej 29.

Ze względu na obecnie panujące w naszym regionie warunki epidemiczne, w dbałości o bezpieczeństwo naszych Gości, nasze wydarzenie będzie mieć charakter plenerowy. Wszelkie atrakcje dostępne będą w historycznym otoczeniu piotrkowskiej Wielkiej Synagogi, która obecnie pełni funkcję nowej siedziby Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim. Zapraszamy do wzięcia udziału w naszym [„Dniu Archiwisty” - 30 września 2020 r.](#), godz. 8:00 - 15:00.

Specjalnie z okazji „Dnia Archiwisty” przygotowaliśmy dla Was kilka historyczno-archiwalnych niespodzianek – a wśród nich:

„Ochotnik Piotrkowski 1920” – jednodniowa gazeta okolicznościowa, opracowana we współpracy z Muzeum w Piotrkowie Trybunalskim. Na szesnastu stronach gazety, której oficjalna promocja odbędzie się właśnie 30 września, odnaleźć można szereg ciekawych artykułów nawiązujących do walk o Niepodległą i granice, zwłaszcza w kontekście 100. Rocznicy Bitwy Warszawskiej 1920 r.

UCHOTNIK PIOTRKOWSKI

1920

JEDNODNIOWA GAZETA OKOLICZNOŚCIOWA 1920 - 2020 ARCHIWUM PAŃSTWOWE W PIOTRKOWIE TRYBUNALSKIM

Wolontariusze Ochotnicy Patrioci

Oddawane do Państwa rąk okolicznościowe wydawnictwo w postaci „jednodniówki” jest owocem współpracy Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim i Muzeum w Piotrkowie Trybunalskim. Wspólnymi siłami archiwiści, muzealnicy i historycy podjęli się ukazania wybranych przykładów głównie z historii regionalnej, mających na celu prezentację szerokiego zakresu polskich walk o niepodległość i granice, ze szczególnym uwzględnieniem wydarzeń 1920 r. Na kolejnych stronicach „Uchotnika Piotrkowskiego 1920” przedstawione zostaną postaci i wydarzenia, które stanowią barwny obraz poświęcenia społeczeństwa dla dobra Ojczyzny w niebezpieczeństwie. Dzieje pojedynczych osób, większych zbiorowości, czy też źródeł archiwalnych i muzealnych pozwolą naszym Czytelnikom na przeżycie „historycznej przygody”, swoistej podróży w czasie do trudnych lat walki o polskość i Polskę. Zapraszając do lektury, pragniemy również zachęcić do dbałości o własne, prywatne kolekcje dokumentów – archiwa rodzinne – będące bezcennymi świadectwami dziedzictwa historycznego i kulturowego naszych rodzin, naszego regionu, a w szerszym zakresie również i Ojczyzny.

Sto lat temu miała miejsce bitwa, którą brytyjski dyplomata – Edgar Vincent D'Abernon określił mianem „Osmenastej decydującej bitwy w dziejach świata”. Bitwa Warszawska 1920 r., zwana również „Cudem nad Wisłą”, była punktem kulminacyjnym wojny polsko-rosyjskiej (znanej szerzej pod nazwą wojny polsko-bolszewickiej) z lat 1919-1921. Polskie zwycięstwo w tej bitwie, a także w całej wojnie, nie tylko ugruntowało starania o utrzymanie z tak wielkim trudem odzyskanej w 1918 r. niepodległości, lecz również uchroniło Europę przed widmem komunizmu. Młode państwo i rodzące się w ogniu walk siły zbrojne – Wojsko Polskie – musiało udźwignąć ciężar wojny, a był on niebagatelny. Wystarczy tylko powiedzieć, że w sierpniu 1920 r. Wojsko Polskie liczyło ok. 1 miliona żołnierzy, wymagających ogromnych ilości zaopatrzenia, z tak wielkim trudem pozyskiwanego od zubożałego w wyniku niedawnej I wojny światowej społeczeństwa. Około 10% stanu liczebnego Wojska Polskiego stanowili ochotnicy. Już późną jesienią 1918 r. tworzone wówczas pułki okręgowe zasilane były w znacznej mierze przez ochotników, zaś latem 1920 zaciąg wolontariacki w obliczu zagrożenia bolszewickiego stał się szczególnie ważny.

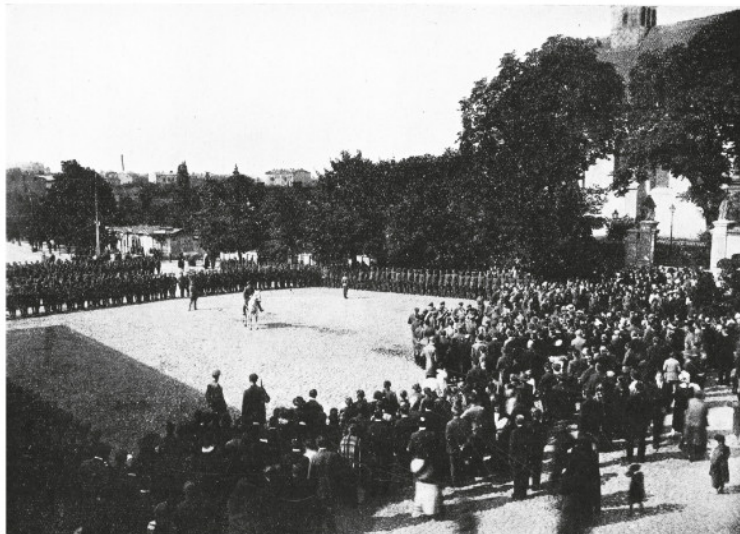
Zanim jednak rozbrzmiał huk dział i terkot karabinów maszynowych pod Ossowem i Radzyminem, historia oręża polskiego wielokrotnie ukazywała potencjał i wartość ochotników w kluczowych momentach wielu wojen. Jeszcze w przedrozbiorowej Rzeczypospolitej Obojga Narodów ważne miejsce odgrywali ochotnicy. Oprócz zazwyczaj skromnych wojsk pań-

stwowych (kwarciarnych, później zaś komputowych) na wojenną potrzebę niejednokrotnie stawiali właśnie ochotnicy, zwani wówczas wolontariuszami. Podczas polskich powstań narodowych – począwszy od Insurekcji Kościuszkowskiej 1794 r., poprzez powstania: listopadowe (1830-1831) i styczniowe (1863-1864), stawianie pod broń wyłącznie z pobudek patriotycznych stawało się niemal nieodłącznym elementem polskości. W atmosferze tak rozumianego patriotyzmu – w oparciu o rodzinne tradycje doby powstania styczniowego, dokonywała się domowa edukacja młodzieży, która w początku XX wieku przepojona tym duchem chętniej garnała się do służby wojskowej i służby Ojczyźnie.

Wybuch „Wielkiej Wojny” w 1914 r., zwanej z perspektywy dziejów I wojną światową, stworzył przed Polakami możliwość walki o odzyskanie upragnionej niepodległości. Według różnych szacunków w wojnie tej wzięło udział ok. 3 milionów naszych rodaków, przy czym walczyli oni w mundurach armii państw zaborczych, powołani pod broń na mocy przepisów obligujących do tego podanych trzech cesarzy – władców carskiej Rosji, Cesarstwa Niemieckiego i Monarchii Austro-Węgierskiej. Niemiej jednak „Wielka

Drogi do wolnej Polski wiodły również przez Piotrków. To właśnie w tym mieście podczas I wojny światowej działały okresowo najważniejsze instytucje ruchu legionowego – Departament Wojskowy Naczelny Komitetu Narodowego, Komenda Legionów Polskich oraz Komenda Grupy Legionów Polskich. To właśnie w okolicach Piotrkowa formowano oddziały III Brygady Legionów, do której ciągnęli ochotnicy z różnych zakątków ziem polskich oraz z zagranicy. Ich nazwiska odnaleźć można w wykazie przechowywanym w zasobie Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim – ponad tysiąc czterysta nazwisk rodowitych piotrkowian, jak i tych którzy na miano „uchotnika piotrkowskiego” zasługują ze względu na miejsce wernunku.

Gdy wreszcie u schyłku 1918 r. niepodległość Polski stała się faktem, nie oznaczało to końca trudnej drogi. Rodzące się po 123 latach niewoli nowe państwo polskie musiało określić swój ustrój, wywalczyć granice, zbudować wszelkie potrzebne do funkcjonowania struktury, w tym również wojsko. W pierwszych miesiącach niepodległości po raz kolejny wielkie znaczenie miał zaciąg ochotniczy. Już w październiku 1918 r. Piotrków został siedzibą jednego z piętnastu

Oddział ochotników z Piotrkowa Trybunalskiego, 1920 r.

Wojna” stworzyła również możliwość zaciągu ochotniczego do formacji i oddziałów planowanych jako polityczny argument przez wielkie mocarstwa. Nie umniejszało to godności wstępujących doń Polaków. Mowa w tym miejscu m.in. o Bajorczykach i Rueilczykach oraz „Błękitnej Armii” gen. Józefa Hallera u boku Francji, o Legionach Puławskim i Lubelskim oraz polskich korpusach w Rosji, czy też najbardziej związanymi z Piotrkowem Trybunalskim – Legionami Polskimi u boku C. i K. Armii. Wszędzie tam, gdzie istniała możliwość walki o niepodległość – pojawiał się polski ochotnik.

Okręgów Wojskowych – z komendantem, płk. Janem Rządowskim na czele. Jako Okręg Wojskowy nr VI, w swych granicach zawierał powiaty: piotrkowski, radomszczański, opoczyński, konecki i włoszczowski. Wyższą hierarchicznie instancją administracyjną były trzy Inspektoraty Lokalne (Warszawa, Lublin, Kielce). Szczytem awansu Piotrkowa w tej strukturze było krótkotrwałe funkcjonowanie czwartego z inspektoratów – Inspektoratu Lokalnego w Piotrkowie (10-17 listopada 1918 r.). Następnie piotrkowski Okręg Wojskowy ujęty został w ramy Okręgu Generalnego nr III w Kielcach. Warto w tym miejscu nadmienić, iż na

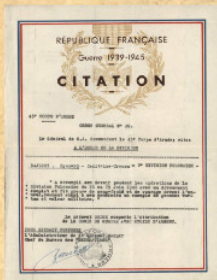
UCHOTNIK PIOTRKOWSKI 1920

„Archiwa Rodzinne Niepodległej. Dziedzictwo - Pamięć - Przyszłość” – bogato ilustrowana, barwna wystawa planszowa opracowana przez Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim w ramach tegorocznej edycji programu Archiwa Rodzinne Niepodległej.

Archiwa Rodzinne Niepodległej Dziedzictwo – Pamięć – Przyszłość

Naród, który nie szanuje swej przeszłości
nie zasługuje na szacunek teraźniejszości
i nie ma prawa do przyszłości.
Józef Piłsudski

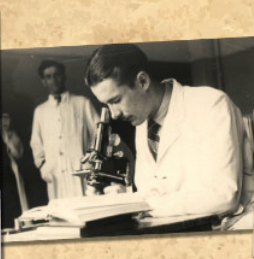

Nasza świadomość historyczna jest w pewnym sensie „pisana datami”, a rocznicowe postrzeganie historii jest jednym z najczęstszych elementów kulturowania wiedzy o dziedzictwie historycznym i kulturowym państwa i narodu. Za każdą z dat kryje się wydarzenie, zaś w wydarzeniach brały udział nie tylko wielkie społeczności w skali kraju, kontynentu, czy świata – lecz również nasi przodkowie. Ich udział w tych wydarzeniach zapisany został w różnego typu źródłach historycznych. Pieczętówce zbierane i przechowywane w domowych kufrach, szafach i szufladach, dawne dokumenty z czasem narażone zostały na „pogrzebanie i zapomnienie”. Czy człowiek XXI może pozwolić sobie na zapomnienie swoich korzeni i lekceważenie świadectw swego własnego dziedzictwa? Częściowo odpowiedzi udzielił nam Marszałek Józef Piłsudski w przytoczonym powyżej cytacie, będącym mottem tej wystawy...

W 2014 r. w całym kraju rozpoczęły się wieloletnie obchody upamiętniające wybuch I wojny światowej, która okazała się dla Polaków swoistym początkiem końca okresu zaborów. W latach 2014-2017 wspominaliśmy udział Polaków w „Wielkiej Wojnie” w wielu aspektach zagadnienia. Rok 2018 płynął pod hasłem 100. Rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę, zaś od 2019 r. wspominamy liczne walki i starania o utrzymanie niepodległości i granice odrodzonej II Rzeczypospolitej. Obecnie – w 2020 r. – uwaga miłośników i strażników dziejów naszej Ojczyzny skupia się na 100. rocznicy Bitwy Warszawskiej, zwanej „Cudem nad Wisłą”. Oczywiście w pamięci pozostają również wydarzenia związane m.in. z powstaniem narodowymi oraz Kampanią Polską 1939 r. oraz II wojną światową. Wszystkie te „wielkie historie” spletały się z losami ludzi, często naszych przodków lub mieszkańców regionu, którzy angażowali się w polską drogę do odzyskania i obrony niepodległości. Dziś, w czasach pokoju stajemy przed zadaniem wielkiej wagi. Wyraża się ono w hasle „Archiwa Rodzinne Niepodległej”.

Każdy z nas ma własną historię... Tworzymy ją codziennie, a ślady po naszych dokonaniach – tj. treść korespondencji, zdjęcia czy różnego rodzaju dokumenty – tworzą nasze własne archiwum. Archiwa Rodzinne Niepodległej to ogólnopolski projekt prowadzony przez archiwa państwowe przy wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nasza wystawa, przygotowana w oparciu o materiały zgromadzone właśnie w archiwach rodzinnych, ma na celu ukazanie potencjału informacyjnego i wartości historycznej tego „co zawodowi archiwiści nazywają „niepaństwowym nieewidencjonowanym zasobem archiwalnym”, a my wszyscy właśnie archiwami rodzinnymi. Czasem rodowe zbiory i kolekcje trafiają do zasobu archiwów państwowych i tam objęte wieczną troską kolejnych pokoleń archiwistów, mogą służyć całemu społeczeństwu.

Śledząc plansze wystawy zastanówmy się nad tym, czy aby przypadkiem i w naszych domowych zbiorach nie znajdują się nieco może i zapomniane, choć bezcenne i zasługujące na troskę dokumenty rodziców, dziadków, pradiadków... Warto mieć na uwadze, że zabezpieczenie tych dokumentów jest również formą szacunku dla życia naszych przodków. Zapraszamy do obejrzenia ekspozycji i podjęcia wyzwania – roli rodzinnego archiwisty.

I BĄDŹ SYSTEMATYCZNY
Aby uniknąć chaosu, nie zagubić się w natłoku gromadzonych informacji – działaj planowo. Określaj cele i metody ich organizacji. Porządkuj notatki i materiały, nadaj im układ, wykorzystuj dobrodziejstwa komputera.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA na lata 2017-2022.

niepodległa

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

ARCHIWUM
PAŃSTWOWE
ARCHIWUM PAŃSTWOWE W PICTORIS TREBUKALSKIM

ARCHIWUM
RODZINNE
NIEPODLEGŁEJ

Punkty konsultacyjne akcji – [Archiwa Rodzinne Niepodległej](#) oraz [Archiwum Pandemii A.D. 2020](#). Przynieś swoje

rodzinne zbiory, a my pomożemy Ci w ich ocenie i opisie, doradzimy jak je zabezpieczyć i pogłębiać swoją wiedzę o dziejach rodziny. Możesz również współtworzyć społeczną kolekcję dokumentacji ukazującej trudny czas pandemii – przynieś wykonane przez Ciebie zdjęcia, zapiski i inne materiały, które okażą się dla potomnych cennym źródłem wiedzy!

A do tego – okolicznościowe upominki i miła atmosfera!

Wszystkich naszych Gości prosimy o zachowanie wszelkich przepisów bezpieczeństwa sanitarnego, a także stosowania się do wymogów [obecnie obowiązujących przepisów](#).